References

1. Degeorge, F., Patel, J., & Zeckhauser, R. Earnings Management to Exceed Thresholds. *The Journal of Business*. 1999. Vol. 72 (1), 1–33. DOI: https://doi.org/10.1086/209601.

2. State Statistics Service of Ukraine. Financial statements of enterprises for 2024. Open Data Portal. 2025. Retrieved on October 05, 2025. Available at: https://data.gov.ua/dataset/7436ae83-dfc1-4836-9962-8af3e831c522

Акімова Юлія Сергіївна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»;
Рудик Наталія Василівна
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів ім.В.Федосова;
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ НА БІЗНЕС УКРАЇНИ В УМОВАХ ГАРМОНІЗАЦІЇ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ

Податкове навантаження на бізнес в Україні набуває нового змісту в контексті інтеграції до Європейського Союзу та необхідності гармонізації національної податкової системи з європейськими стандартами. Це поняття у сучасній науковій думці розглядається не лише як частка доходів, що вилучається державою, а й як комплексний індикатор стану економічного середовища. Дж. Стігліц визначав податкове навантаження як чинник, що формує ефективність перерозподілу ресурсів і впливає на економічне зростання [1]. А. Лаффер наголошував на існуванні межі, після якої підвищення ставок знижує надходження через зростання ухилення від оподаткування [2]. Українські економісти у своїх дослідженнях трактують податкове навантаження як багатогранне явище, яке поєднує фіскальні та стимулюючі функції, а його рівень має враховувати баланс інтересів держави й підприємництва [3]. Таким чином, воно виступає не лише технічним показником, а й ключовим орієнтиром для формування фіскальної політики.

Сучасні реалії функціонування спрощеної системи оподаткування демонструють низку структурних диспропорцій. У 1998 році вона була запроваджена як інструмент легалізації малого бізнесу та зменшення адміністративного тиску. Протягом двох десятиліть ця система сприяла розвитку підприємництва, проте у 2020-х роках вона трансформувалася у механізм податкової оптимізації для бізнесу різних масштабів. Станом на 2021–2025 роки

кількість фізичних осіб-підприємців, які виступають роботодавцями, коливалася від 229 166 у 2023 році до 262 848 у 2021 році, а у 2025 році досягла 259 976. Водночас кількість найманих працівників, які працюють на ФОПів, за цей період зменшилася з 865 119 у 2021 році до 616 216 у 2023 році, після чого почала поступово зростати й у 2025 році становила 673 251 особу [4]. Такий розподіл свідчить про те, що хоча частина ФОПів створює робочі місця, значна кількість підприємців фактично здійснює діяльність без залучення найманих працівників або використовує схеми «прихованого працевлаштування». Така ситуація призводить до втрат бюджету не лише через скорочення надходжень від податку на доходи фізичних осіб та єдиного соціального внеску, але й через зменшення бази нарахування ПДВ, особливо у сферах, де домінує третя група спрощенців.

За даними Державної служби статистики України, реальний валовий внутрішній продукт (ВВП) країни у 2024 році зріс на 2,9% порівняно з попереднім роком [5]. Це свідчить про поступове відновлення економіки після значних спадів у попередні роки. Зростання ВВП створює макроекономічні передумови для проведення реформ без критичного впливу на стабільність економічної ситуації в країні. Водночас структурні диспропорції податкового навантаження між категоріями платників посилюються. Згідно з Податковим кодексом України, базова ставка податку на прибуток підприємств становить 18%. Однак, з 1 січня 2025 року для фінансових установ (окрім страхових компаній) встановлена підвищена ставка в розмірі 25%. Це передбачено пунктом 136.1-1 Податкового кодексу України, згідно з яким базова ставка податку на прибуток для фінансових установ (крім страховиків) становить 25% [6]. Для банків, відповідно до пункту 70 підрозділу 4 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, за результатами податкового (звітного) 2024 року встановлена базова ставка податку на прибуток підприємств у розмірі 50% [7]. Такі умови створюють стимули для бізнесу шукати альтернативні податкові режими, серед яких спрощена система стає найбільш привабливою. Водночас введення воєнного збору у розмірі 5 % на доходи фізичних осіб суттєво збільшило навантаження на населення, формуючи додаткові бюджетні надходження, але одночасно посилюючи соціальне напруження.

Європейський досвід свідчить про принципову відмінність у побудові спеціальних режимів. У Франції система micro-entrepreneur встановлює річний ліміт 188 700 євро для торгівлі та 77 700 євро для послуг, застосовуючи при цьому диференційовані ставки від 1 % до 2,2 % залежно від виду діяльності [8]. У Німеччині режим Kleinunternehmerregelung передбачає звільнення від ПДВ при обороті до 25 000 євро за попередній рік з автоматичним переходом до загальної системи при перевищенні ліміту [9]. В Італії режим forfettario встановлює фіксований податок 15 % з обмеженнями на кількість найманих працівників та взаємодію з пов’язаними особами [10]. Усі ці моделі мають чітко визначений тимчасовий або обмежений характер, спрямований на підтримку

підприємництва на ранніх етапах, тоді як в Україні спрощена система набула сталої форми, що створює довготривалі переваги для певних категорій бізнесу.

Цифрова трансформація податкового адміністрування відкриває нові можливості для модернізації. У 2024 році Державна податкова служба вперше здійснила автоматизований обмін інформацією в межах Common Reporting Standard, а також запровадила інструменти контролю обігу підакцизних товарів у межах Національної стратегії доходів до 2030 року [11]. Естонський досвід доводить, що повна діджиталізація податкового адміністрування дозволяє значно зменшити адміністративні витрати для бізнесу та громадян, підвищує прозорість фінансових потоків і сприяє довірі до податкової системи [12]. В Україні розширення функцій електронного кабінету платника та інтеграція податкових сервісів у застосунок «Дія» вже знизили адміністративний тиск на бізнес. Наступним кроком може стати впровадження блокчейн-технологій для відстеження ланцюгів постачання, що унеможливить схеми ухилення через фіктивних контрагентів.

Макроекономічний контекст реформування має враховувати умови воєнного стану. З 1 січня 2024 року мінімальна заробітна плата в Україні становить 7100 грн, а прожитковий мінімум для працездатних осіб – 2920 грн, що формує базові параметри для визначення лімітів спрощеної системи [13]. Найбільша концентрація спрощенців спостерігається в ІТ-секторі, будівництві та сфері професійних послуг, де їхня частка сягає 60–80 % від загальної кількості зайнятих. Це створює диспропорції в міжгалузевій конкуренції та посилює тиск на ті сфери, де оподаткування відбувається за загальними правилами. Водночас спрощена система виконує й соціальну функцію, забезпечуючи можливості для самозайнятості в умовах високого рівня безробіття.

Стратегія гармонізації має передбачати кілька етапів. Першим кроком є узгодження граничних лімітів доходу для спрощенців з європейськими стандартами, що дозволить відсіяти середні та великі компанії, які користуються статусом ФОП. Другим етапом стане розширення бази адміністрування ПДВ через обов’язкову реєстрацію платників третьої групи єдиного податку. Третім – повна цифровізація податкового адміністрування з використанням технологій штучного інтелекту для автоматизованого контролю ризиків. За оцінками експертів, таке поетапне реформування може сприяти збільшенню бюджетних надходжень без суттєвого впливу на підприємницьку активність [14].

Успішність трансформації залежатиме від здатності поєднати потребу в мобілізації ресурсів для держави з необхідністю збереження сприятливого середовища для підприємців. Міжнародний досвід свідчить, що найефективнішими є ті реформи, які поєднують посилення контролю із зниженням трансакційних витрат бізнесу. Для України це означає поступову адаптацію національної податкової системи до європейських норм, збереження соціально-економічної стабільності та формування передумов для інтеграції у внутрішній ринок ЄС.

Список використаних джерел

1. Stiglitz J. E. Economics of the Public Sector / J. E. Stiglitz. 4th ed. New York : W. W. Norton & Company, 2000. 961 p. URL: https://amseif.ir/wp-content/uploads/2021/11/Economics_of_the_Public_Sector_Joseph_E.pdf

2. Laffer A. B. The Laffer Curve: Past, Present, and Future / A. B. Laffer. Washington, DC : The Heritage Foundation, 2004. 18 p. URL: https://iife.edu.vn/wp-content/uploads/2020/04/Laffer-Couver-Last-Present-and-Future-bg1765.pdf

3. Крисоватий А. І., Луцик А.І. Податки і фіскальна політика: Навчальний посібник. Тернопіль, 2003. 295 с. URL: https://surl.li/ssyemy

4. Аналітика ринку ФОП як роботодавців в Україні. Opendatabot. 2024. URL: https://opendatabot.ua/analytics/fop-employee

5. Зростання економіки у 2024-му сповільнилося до 2,9% – Держстат. Forbes Україна. 2025. 31 березня. URL: https://forbes.ua/news/zrostannya-ekonomiki-u-2024-mu-spovilnilos-do-29-derzhstat-31032025-28451

6. Які ставки податку на прибуток діють у 2025 році. Дебет-Кредит. 2025. URL: https://news.dtkt.ua/taxation/profits-tax/95450-iaki-stavki-podatku-na-pributok-diiut-u-2025-roci

7. Розміри прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати на 2025 рік. iBuhgalter.net. 2025. URL: https://ibuhgalter.net/news/25688

8. Mesures fiscales pour 2025 : ce qui change pour les entreprises. Service-Public.fr. 2025. URL: https://entreprendre.service-public.fr/actualites/A16230

9. Germany introduces regulatory updates effective 2025. Comarch. 2025. URL: https://surl.li/joaqjw

10. What is the Regime Forfettario? Stripe. 2025. URL: https://stripe.com/resources/more/what-is-the-regime-forfettario

11. Міністерство фінансів України. План цифрового розвитку ДПС України, 2024. URL: https://surl.li/bzosdb

12. Digitising taxation secures Estonia's Nr. 1 position in Tax Competitiveness Index. e-Estonia. 2025. URL: https://e-estonia.com/digitising-taxation-secures-estonias-nr-1-position-in-tax-competitiveness-index/

13. Державна служба статистики України. Змінились розміри прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати на 2024 рік. URL: https://just-dnipro.gov.ua/zminylys-rozmiry-prozhytkovoho-minimumu-ta-minimaloi-zarobitnoi-platy-na-2024-rik

14. Kuziakiv O. Simplified Tax System in Ukraine: To Be or Not To Be. Warsaw : 4Liberty.eu, 2020. 18 p. URL: https://4liberty.eu/wp-content/uploads/2020/04/OKSANA-KUZIAKIV-SIMPLIFIED-TAX-SYSTEM-IN-UKRAINE-TO-BE-OR-NOT-TO-BE.pdf